

KAIRE NURK
kunstnik ja kunstikriitik

NÄITUS

Jaak Kadarik, «Ilmavaade»

(fotod, fotogrammid, maalid, fotomaalid aastast 1984–2023)

Tartu Ülikooli raamatukogu I ja II korrus, avatud 30. septembrini

Fotoklassik Peeter Laurits on fotoklassik Jaak Kadariku kohta öelnud, et enne kunstiväljalt lahkumist 90ndatel «tegi Kadarik imeilusa aktsiooni: vormistas kaks autoportreed – kaks selfit – postkaartidena, pani ümbrikusse ja saatis suvalistele inimestele».

N need autoportreed olid «Mina, katlakütja» ja «Mina, kloun» (mõlemad 1988). Seda aktsiooni võiks pidada Fluxuse-vääriliseks või otse dadalikuks, kus elu ja kunst segunevad lahtiharutamata. Nime Kadarik leiutas teatrifotograafist sõber Harri Rospu.

Igavesti Sinu

1990 asutasid noored fotokunstnikud Peeter Laurits, Herkki-Erich Merila, Toomas Kalve, Toomas Kaasik, Toomas Volkman ja Jaak Kadarik rühmituse «Igavesti Sinu»/«Always Yours», Lauritsa sõnul tõukena Lahesõjast: «kui Kuveit põles». Kadarikult on selle kohta ka otsevastav – skeletimotiiviga, morbiidne – pintselilmutatud fototöö «Igavesti sinu» (väljas ka nüüd Tartus). Aasta hiljem, 1991 toimus rühma esimene näitus. Tänuväärselt on sellest olemas ka Jaak Kadarikult – karaktersees dada-esteetika – multimeediumlik-performance'lik videodokument.

Legendaarne fotorühmitus osales aastatel 1990–1992 paljudel näitustel Eestis ja välismaal, Euroopast Ameerikani. Peeter Laurits: «Me kõik eksperimenterisime, olime paradigmat murdmas, aga Jaak Kadarik oli kõige jõulisem, kõige otsustavam, ta üritas suhelduda nii põhja, kui põhja veel annab. Ta oli kõige radikaal-

sem tegija fotos, ja mitte ainult fotos. Ta tegi eksperimentaalset filmi, ja muusikat, samuti eksperimentaalset. See oli tragöödia, et ta kunstist eemale pöördus.»

Kadarikult olid tolle esimesel rühmituse näitusel väljas triptühhon «Perestroika mälestuseks» (1988), «Trio», «Terroristlik akt», «Romeo ja Julia», «Surev hortensia», «Halastaja samaarlane» (kõik 1989), «Kuu, kuldaväärt kuu» (1990; kompositsiooni sees luuletetst «Joon veini, kuni noorkuu kasvab täis») ja «Löö ta risti» I, II. Kõik need – mineviku loo tundlikud saadikud (eriti radikaalselt eri diskursustesse hoidvad märksõnad) – on väljas ka nüüdsel retrospektiivil.

Tõepoolest leidis 1980ndate-90ndate vahetusel aset teatud katkestus või radikaalne pööre või hüppeline täiustumine – oleneb, kuhu rõhuasetus panna. Erinevad protsessid (sh religioonini jõudmine), nii ühiskondlikul kui isiklikul tasandil, toimusid ja toimusid üheaegselt. Kadarik kadus Tallinna kunstipildilt, viimne näitus oli 1995. aasta jõulude ajal fotokeldris Lee, millest Peeter Tooming ka Eesti Päevalehes tunnustavalt kirjutas, ehkki nii lammuvat *foto maalistamine*, kui seda Kadarik tegi, ei sobinud kokku Toominga eelistatud *maailise foto* mõistega. Sellele järgnes ca 20 aastat vaikust.

Márquezeest piibliini

2014 sattus Kadarik Raplamaa Sõnumite fotograafina Järvakandi klaasimuseumisse, kus loomingulised ideed taas kerima hakkasid. Järgnevalt sündis uus seeria «LABOR», kus erinevaid katseklaase ja kolbe joodetakse kokku täie kunstilise vabaduse ja kontseptsioonilise kindlusega. Fotolaborist saab ühtaegu metafoorne geenilabor. Sel on nii subjektikeskne kui ka laiem, sotsiaalkriitiline sõnumijõud. Labori kujund on ühtlasi kooskõlas Kadarikule omase eksperimentaalsusega. Raamatukogu valikus Tartus näeb seda katsetajalikkust paljudes eri vormides.

Aastal 2017 loob ta kollaažifilmi «Don Quixote ajamasinas». Selles saavad erinevad etapilised (?) sündmused – alates 1980. aastast, Tallinnast fotokoolist, kuni aastani 2017, esimese isikunäituse peale pausi, «Ilmutatud ilmutused» – humoorikalt ristatud Cervantese kangelaeste seiklus- ja sekkumislustiga.

Kuna Jaak Kadariku väljakut-

Kadariku tormid enne ja pärast pikka vaikust

«LABOR. Katse lapsega», 2017, fotogramm.

FOTO: REPRO

«Jalgratas nōgestega», 1996, fotogramm.

FOTO: REPRO

Jaak Kadarik, «Mina, katlakütja», 1988/2023 analoogfoto, digitoetus, pigmenttrükk. FOTO: REPRO

suvalt heterogeenne tegevusväli assimileerib mõjudeid ja materjale nii muusikast (eelkõige džässist, sh *free jazz*, aga ka nt Arvo Pärt, Dmitri Šostakovitš, Alfred Schnittke), kunstist (alates El Grecost – «hinge vaev, mis puudutab»), kirjandusest (nimekiri oleks lõputu, muuhulgas ei puudu seal ka Lev Tolstoi «Pihtimist»), filmist (alates Frederico Fellinist ja Pier Paolo Pasolinist), siis õigupoolest võib seal ette tulla mistahes sünteese.

Kadariku retrospektiivne valikväljapanek ülikooli raamatukogus on vahedalt aus ja inimkeskselt (psühhoanalüütiliselt) huvitav rännak läbi ca 40 aasta. Raamatukogu avahoidla maalalustes kinnistes alumiiniumkorridorides võimendub eksistentsiaalne äng, kasvõi francisogoyalik tumedus, aga pakutakse ka vastuseid.

Teise korruse konverentsisaali ümbritseval akendega alal tabab ettevalmistamata külalastajat tugev nostalgialaks, ta leiab end muuhulgas vastamisi «Tartu vaimu» frontaalsete ülesrivistustega; kerkib aga ka kuhjaga küsimusi. Oleneb, millises järgnevuses näitusekorruseid vaadata. Ülevaate-na hakkab väljapanek jutustama lugu, elulugu, pildid muutuvad tähenduslikuks – mitmetähenduslikkus avaneb.

Kuidas teha seda kõike aga laiemalt mõistetavaks? Me saame koolipingist enamasti drastiliselt kallutatud ja ühekülgselt pildi kunstiloomingust, ja koos sellega inimese loomingulisest kui sellisest üldisemalt. Jaak Kadariku looming on üks nendest näidetest, mille puhul tekib eriti vajadus lausa antropoloogilist laadi kompleksse kunstianalüüsi järele, mis oleks selline, et käsitleks ja väärtustaks inimtegevust ja -olemist kui tervikut, sealjuures ka kogu selle ealisuses.

Ain Anger teeb koos sõpradega ooperitest lühivorme

RAIDO KESKKÜLA
Pärnu Postimees

INTERVJU

«Mängime Sevilla habemeajajat»

Kogupereoper ühes vaatuses ja eesti keeles

Lavastaja Kaili Viidas, osades Dara Savinova, Sandra Laagus, Mehis Tiits (Rahvusoper Estonia), Tamar Nugis (Rahvusoper Estonia), Pavlo Balakin, Ain Anger, Annaliisa Pillak ja Peeter Veltmann. Pärnu Linnaorkester Henri Christofer Aaviku juhatusel 29. septembril Jõhvi kontserdimajas 1. oktoobril kaks etendust Estonia kontserdisaalis

Eile kõlas Pärnu kontserdimajas Rossini vaimukas ooper «Sevilla habemeajaja» eestikeelses lühivormis

sioonis, mille tõi lavale rahvusvaheliselt kuulus bass Ain Anger koos sõpradega. Anti lausa kaks etendust. Lustaka idee autorid on kolm muusikust sõpra Ain Anger, Alar Haak ja Siim Selis.

Miks maailmakuulsa ooperi «Sevilla habemeajaja» lühiversioon? See pole teile esimene kord sellise formaadiga katsetada.

Anger: Idee on selles, et saame ikkagi noortele, lastele, kuid vanematele inimestele, kes ei viitsi pikalt istuda, lühemalt kogu ooperiteose ära näidata ja kõik vajalik on siiski olemas. Kogu see koomika, mida Rossini sinna kirjutas, seda me välja ei löiganud, vaid panime omalt poolt juurdegi.

Mujal maailmas on selline formaat väga levinud. Eestis on selles suhtes tühi koht ja seda tahtsime kindlasti täita.

Ain Anger ja Sandra Laagus rõõmustavad publiku silma-kõrva kogupereoperis «Mängime Sevilla habemeajajat». FOTO: URMAS LUIK

Nende ooperite lühiversioonide puhul on olnud eestvedajaks MTÜ Ooperiga Sõbraks. Kuidas see alguse sai?

Anger: Kuna see idee sündis just Saaremaal, on selle mittetulundusühingu nimeski väike Saaremaa aksent, ja see sõprade grupp on pianist Siim Selis, Alar Haak,

kes aitab kogu asja koos hoida, ja mina.

Kui alustasime, siis «Võlflöödi» juures tegime koostööd Saaremaa kammerorkestriga. Siis tulid meile kosilased ja muusikaakadeemia saalis tegime seda veel kord. Nüüd oleme «Sevilla habemeajajaga» jõudnud juba

Eesti Kontserdi majadesse ja tänavu on meil hea võimalus koostööd teha Pärnu linnaorkestriga.

Sandra, kuidas teie koostöö Ain Angeriga alguse sai? Tegite kaasa juba eelmisel aastal «Võlflöödis».

Laagus: Olin seal Papagena rollis. Aga algas see seetõttu, et õppisin siis muusikaakadeemias.

Anger: Meil oli ju lauljaid vaja. Ja «Võlflöödi» puhul, mida nooremad inimesed, kes seal kõigekest valmis on, seda parem. Otsisime siis sinna noored kokku ja meil väga vedas, et Sandra saime Papagena rolli. Noor, ilus ja ideaalselt sobib sellesse ossa. Nüüd läheb koostöö aga hoogsalt edasi ja seekord on ta siis meil Rosina.

Sandra, kuidas töö kogenud kolleegidega on sujunud?

Laagus: Tegelikult tundsin pea-aegu kõiki lauljaid juba varem.

Aga mäletan, et kui «Võlflöödi» lauljaid otsiti, siis kooli peal räägiti, kuidas Ain Anger tuleb ja tuleb suur ettelaulmine. Valmistusime oma erialaõpetajaga selleks kõvasti.

Ain, kas teie mõte tutvustada ooperit lühiversioonide kaudu on läinud korda? Kas selline variant töötab ka publikuga?

Anger: Selline lühiversioon oli meil Eestis seni lünk. Kurjustavad hääled olid pigem need, et miks te seda nii vähe mängite. Et ei jõudnudki vaatama. «Võlflöödi» vastuvõtt oli väga hea nii kuulajate kui professionaalsete muusikute poolt. Eesmärk oligi ju see, et vaadake meie «Võlflöödi» ära ja siis te kindlasti lähete seda Estonia teatrisse samuti vaatama.